

PRACTICI ȘI MODELE DE ECONOMIE SOCIALĂ TRADIȚIONALĂ

Nina Mihaela Mihalache ¹

Rezumat

Textul de față face o analiză a practicilor economiei sociale ca modalitate de diminuare a sărăciei. Pe lângă modelele de economie socială a entităților protejate se urmărește extrapolarea economiei sociale în practicile tradiționale. Au fost analizate o serie de interviuri cu persoane implicate în implementarea și promovarea proiectelor de economie socială și au fost căutate câteva posibile modele de activități tradiționale ce pot face obiectul economiei sociale. Documentarea realizată pentru această cercetare evidențiază că există modele de economie socială tradițională în anumite zone geografice ale României care nu sunt suficient promovate și împărtășite altor comunități. Analiza a evidențiat unele puncte slabe ale manifestării și funcționării acestor practici și modele de economie socială tradițională. Acestea se referă la dificultăți ale sustenabilității activităților tradiționale prin lipsa marketing-ului, a valorificării produselor, a pieței și mai ales a profitului foarte mic și ocazional. Deși profitul nu se regăsește decât pe ultimele obiective ale domeniului economiei sociale și se recomandă pentru a fi reinvestit, acesta rămâne important pentru acoperirea nevoilor minime. În acest context, aceste puncte slabe se constituie în factori de risc în menținerea motivației pentru susținerea acestor activități în domeniul economiei sociale.

Cuvinte cheie: *economie socială tradițională, marketing-ul modelelor economiei sociale, sustenabilitatea economiei sociale tradiționale*

1. Introducere

Economia socială în România a luat o mare amploare în ultima perioada de după aderare la Uniunea Europeană. Vine ca un răspuns la cerințele europene privind reformarea economică și socială a statelor cuprinse de criza. A reprezentat o provocare pentru spațiul românesc care deja a experimentat mai multe schimbări în perioada postcomunistă. Printre efectele generate de perioada postcomunistă s-ar evidenția: neîncrederea populației, inhibarea inițiativei și a solidarității. Criza economică a accentuat efectele negative asupra mentalității

¹ Conferențiar doctor, Departamentul de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași, Romania, E-mail: ninamihaela70@yahoo.com

populației datorită pierderii locurilor de muncă și a creșterii șanselor de excluziune socială. Economia socială vine cu propunerea de a resuscita mentalul colectiv prin stabilirea unor obiective specifice cu scopul prevenirii și diminuării sărăciei. Aceste obiective sunt orientate prioritar către factorul uman și au în vedere creșterea stimei de sine, stimularea solidarității, a participării, a activismului și nu în ultimul rând al incluziunii sociale. Datorită dinamicii paradigmei economiei sociale (Asiminei, Șoitu, 2014), putem aborda economia socială de tip tradițional, cu practici și modele specifice. În acest sens se poate face referire la: existența practicilor și modelelor de economie socială tradițională în România, reprezentări și interpretări ale acestor practici, marketing-ul acestor modele precum și punctele tari și punctele slabe ale sustenabilității economiei sociale tradiționale.

Încurajarea practicării economiei sociale de tip tradițional poate aduce un suflu nou domeniului și poate aborda atât o funcție de intervenție cât mai ales una de prevenție.

2. Intervenție și prevenție în economie socială

Este bine cunoscut faptul că economia socială a apărut în societatea modernă ca o modalitate de a sprijini persoanele expuse celui mai mare risc de excluziune socială. Mecanismul său de funcționare se realizează procedurilor de intervenție asupra domeniilor deficitare unde se impune completarea golurilor. Scopurile și obiectivele economiei sociale axate în principal pe dezvoltare umană și incluziune socială plasează domeniul în sfera intervenției de tip social. Francezii propun o abordare mai globală a termenului economie socială, prin obiectivul solidaritate, făcând trimitere la economia solidară. Numai că economia solidară este văzută ca o economie de tip independent cu toate avantajele, fie ele sociale, economice sau de alt tip, pe când, economia socială aparține carității și asistării sociale. Autorii francezi fac o invitație asupra meditației asupra acestor termeni: economie socială și economie solidară (Netedu, 2013). Această globalizare a termenilor ar putea dezvolta o altă funcție pentru economia socială, funcție văzută ca *prevenție*, ca modalitate de dezvoltare și funcționare a societății.

Funcția de intervenție a economiei sociale poate fi determinată de tipul de organizare de forma unităților protejate. Acestea se referă în primul rând la o anumită categorie de beneficiari care aparțin unui grup

vulnerabil, beneficiază de o organizare și coordonare instituțională permanentă, este limitată la decizia grupului dar și la dezvoltare personală, conștientizează automarginalizarea.

Funcția de prevenție a economiei sociale, ar fi de tipul dezvoltării individuale/familiale ce ar deține resurse ce pot fi utilizate cu scopul creșterii calității vieții, al solidarității intrafamiliale și comunitare dar și a motivației pentru dezvoltare personală economică și socială. Avantajele acestei funcții ar consta în abilitatea realizării activității de subzistență și de dezvoltare a capitalului, o perioadă scurtă de inițiere și supraveghere a activității, supraviețuirea pe cont propriu, angajarea membrilor familiei dar și ai comunității, stimularea relațiilor de solidaritate pentru creșterea economică precum și accesul la venituri progresive, stimularea motivația muncii, inovației, implicarea și solidaritatea.

Istoria ne arată mai degrabă o economie socială cu funcție de prevenție prin principalele forme de organizare de tipul: cooperative de comerț, cooperative de invalizi, asociații și fundații, structuri asociate și sectorul cooperăției.

Activitățile independente reprezintă una dintre modalitățile prin care persoanele fără loc de muncă pot intra pe piața muncii. De asemenea, crearea unor noi locuri de muncă și a unor noi întreprinderi reprezintă una dintre prioritățile Strategiei Europa 2020. De altfel, inovarea socială este considerat cel mai puternic instrument în dezvoltarea economică și socială a persoanelor și comunităților, a reducerii sărăciei și a excluziunii sociale. Aceste recomandări pe care le face Uniunea Europeană pentru perioada următoare sunt descrise în Programul Progress pentru ocuparea forței de muncă și incluziune socială.²

Comparând cele două funcții, funcția de intervenție vizează grupurile de persoane vulnerabile, excluse social pentru care se intervine cu scopul incluziunii sociale, pe când, funcția de prevenție se adresează unui grup deschis prin activități ce susțin incluziunea socială cu scopul dezvoltării continue.

² Pot fi consultate în *Ghid privind perspectiva de dezvoltare a economiei sociale în România* recomandat mai sus, p.27-29.

3. Economia socială de tip European

Așa cum arată cercetările, economia socială a parcurs o serie de definiții de-a lungul timpului arătând că acestea au fost influențate atât de situațiile istorico-politice cât și de arealul geo-cultural. Acest aspect nuanțează importanța zonei de manifestare a acestui domeniu precum și reușita atingerii obiectivelor propuse.³ Același ghid prezintă pe lângă un istoric, mai multe modele și forme de organizare a economiei sociale. Există state cu diferite grade de acceptare a practicilor și modelelor de economie socială. Pentru statele cu experiență în economie socială funcționează mai multe forme de organizare. Majoritatea sunt divizate în servicii sociale și integrarea în muncă a persoanelor aflate în dificultate. Dacă țări ca Spania, Italia, Belgia sunt adepte ale celor două forme de organizare, sunt și state ca Grecia și Marea Britanie, care au o abordare diferită datorată unei experiențe îndelungate în economie socială. Modelele acestor două state accesează mai mult funcția de prevenție a economiei sociale, alocând importanță incluziunii sociale, profitului și redistribuirii acestuia, dezvoltării companiilor și a comunităților.

4. Economia socială de tip tradițional

Când ne referim la economia socială de tip tradițional avem tendința de a asocia tradiția cu zonele rurale și nu cu experiența și specificul unor modele și practici demonstrate prin sustenabilitate și performanță de-a lungul timpului. Țările cu experiență solidă în economie socială au stabilite obiective strategice care vin în concordanță atât cu specificul zonei cât și cu valorificarea resurselor. Dacă pentru unele state, obiectivele principale sunt axate pe protecția mediului prin reciclare și refolosire, utilizarea unor agregate și instalații nepoluante cu valoare istorică specifice zonelor, pentru alte state obiectivele sunt centrate pe solidaritate și management participativ. Oricare ar fi obiectivul ales, primează ideea de responsabilitate a fiecărui actor dar și patternul social. Situațiile istorico-politice și legislația statelor pot produce situații noi prin care cele două elemente se pot modifica și pot aduce reacții și comportamente diferite ale actorilor sociali. Cercetările arată că există și în România o istorie a economiei sociale prin tipurile de organizare și funcționare a comunităților. Dacă înainte de comunism

³ <http://www.economie-sociala.org>

exista ideea de responsabilitate individuală pentru asigurarea nivelului de trai, atât în mediul rural cat și în mediul urban, în perioada socialist comunistă devine pseudo-responsabilitate, fiind îndreptată doar către stat. Industrializarea și instituționalizarea zonelor rurale duce la diluarea activităților tradiționale care se cer redescoperite în perioada postcomunistă. Trecerea de la regimul comunist totalitar la democrație de tip experiment aduce după sine multe necunoscute în abilitățile de adaptare ale populației. Lipsa de cunoștințe în funcționarea microîntreprinderilor și a antreprenoriatului facilitează apariția eșecului și a falimentului care sărăcesc populația și prejudiciază încrederea față de instituții și comunitate (Mihalache, 2013:159-170). Așadar, există o legătura strânsă între economia socială și mentalitatea și motivația populației(Ionescu, 2013). În România, economia socială a fost mai bine implementată în Sud Est, Sud Vest Oltenia, București-Ilfov (Stănescu, 2013) și mai puțin în regiunea de Nord Est , considerată de altfel zona cea mai săracă a țării. Motivele pentru care economia socială este deficitară în această regiune sunt argumentate de migrația populației apte de muncă, de lipsa infrastructurii dar și a specificului acestei zone. Regiunea de Nord Est a României, axată mult pe agricultură și creșterea animalelor, a suferit în perioada comunistă multe modificări de organizare și funcționare generând alterarea abilităților agrare dar și a responsabilității individuale timp de câteva generații. În regiunile mai dezvoltate ale României există o mai mare deschidere și preocupare pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, a protecției mediului, a sănătății și sportului dar și a calității vieții. Organizațiile și instituțiile implicate în domeniul economiei sociale manifestă un efort susținut pentru sustenabilitatea proiectelor dezvoltate.

5. Modele de activități tradiționale în economia socială

Pentru ultima perioadă, accentul domeniului economiei sociale cade mai mult pe tradiție și antreprenoriat. Sprijinul instituțiilor și organizațiilor pentru consiliere și monitorizare este cel mai important pentru actorii sociali.

În țara noastră există câteva modele de economie socială tradițională în anumite zone geografice. Documentarea realizată asupra acestor modele arată principalele activități tradiționale care pot face obiectul economiei sociale și pot contribui la diminuarea fenomenului sărăciei și

al dependenței de asistență socială.⁴ Pe lângă punctele tari ale acestor modele, există o serie de puncte slabe care ar trebui analizate și remediate.

Principalele activități cu specific tradițional care funcționează în domeniul economiei sociale, sunt: creșterea animalelor, apicultura, agricultura ecologică, turismul și activitățile meșteșugărești. Aceste activități funcționează cu preponderență în zonele cu deschidere mai mare către antreprenoriat și economie socială. Sunt promovate în special activitățile agroalimentare ecologice, sub formă de *coș zilnic* sau *coș țărănesc*, păsări și animale crescute ecologic precum și produsele lor, legume, fructe și plante medicinale, conserve și băuturi⁵. Aceștia li se adaugă activitățile meșteșugărești de olărit, realizare de îmbrăcăminte, obiecte și țesătorie hand made. Participarea la târguri organizate pentru prezentare dar și vânzarea directă reprezintă finalitatea activităților economico-sociale a participanților.

6. Sustenabilitatea economiei sociale tradiționale

Funcționarea activităților tradiționale reprezintă un punct vulnerabil în condițiile social-economice actuale. În afară de capitalul social investit, acest tip de activități sunt condiționate de marketing-ul susținut pentru asigurarea vizibilității afacerii, de căutarea de colaboratori/parteneri dar mai ales pentru a menține sustenabilității prin promovarea și vânzarea produselor (Luca, 2013). Cele mai multe dintre aceste activități comportă factori de risc începând cu tipurile de produse (ex. perisabilitatea, condițiile de păstrare), transportul și zona de acoperire, partenerii implicați, fiscalitatea și profitul foarte mic. Acești factori de risc pot influența considerabil menținerea activității pe termen lung. Un alt factor descurajator se identifică în startul activității. Sunt încurajate activitățile cu un minim de experiență fiind deficitară susținerea financiară pentru inițierea afacerii (materiale, mijloace fixe și mobile etc). De asemenea, susținerea permanentă prin consiliere și îndrumare din partea instituțiilor și organizațiilor poate contribui la menținerea și dezvoltarea pe termen lung a unor acțiuni economico-sociale. Așa cum s-a prezentat mai sus, această colaborare de susținere

⁴ <http://www.actionamresponsabil.ro>, <http://www.crca.ro>, <http://www.rentropstraton.ro>, www.RS.ro

⁵ <http://www.cosuldelegume.ro>, <http://www.cosultaranesc.ro>, <http://www.aphilita.ro>,

are menirea de a stimula încrederea, motivația, inovația și responsabilitatea socială. În România sunt exemple de organizații și instituții care și-au adus contribuția la lansarea și menținerea proiectelor din domeniul economiei sociale dar și a dezvoltării comunitare.⁶

7. Concluzii

Economia socială tradițională reprezintă pentru țara noastră un punct de sprijin atât în dezvoltarea socio-economică dar și în diminuarea sărăciei. Principalele activități tradiționale au nevoie de susținere în organizare dar și în perpetuarea tradițiilor. Întoarcerea la tradiție reprezintă o prioritate mai ales în mediul rural. În condițiile în care preocupările europene sunt axate pe responsabilitate și participare, pe energie verde și cultura unui mediu curat și sănătos , activitățile tradiționale au mediu propice pentru dezvoltare și propagare. Pe de altă parte, este încurajată întoarcerea la valorile familiale și comunitare atât economice cât și culturale.

Bibliografie

1. Asiminei, R., Șoitu, C.T. (2014), Economia Socială: o paradigmă în schimbare, *In Journal of Social Economy*, Bilingual Magasine, vol. .IV, nr.1. Editura Hamangiu, Bucuresti. www.profitpentruoameni.ro.
2. Ionescu, I. (2013) Training of rural community development agent, *In Journal of Social Economy*, Bilingual Magasine, vol. .III, nr.5. Editura Hamangiu, Bucuresti, pp.67-69. www.profitpentruoameni.ro.
3. Luca, C. (2013). Interview with Mrs. Anca Gheorghica, the president of "Mai Bine" Association- The winner of Nesst 2011-1012 Competition, *In Journal of Social Economy*, Bilingual Magasine, vol. .III, nr.4. Editura Hamangiu, Bucuresti, pp.148-154. www.profitpentruoameni.ro.
4. Mihalache, N. (2013). *Sărăcia. Responsabilitate socială și nivel de trai* Editura Institutul European, Iași, pp.159-170.

⁶<http://www.worldvision.ro/Presa/2014/premiul-i-la-gala-societatii-civile-2013-sectiunea-dezvoltare-economica-si-sociala-a324.html> ,
<http://profitpentruoameni.ro/category/laborator-de-economie-sociala/incubator-de-economie-sociala>

5. Netedu, A., (2013), From social economy to solidary economy. Specific similarities and differences. *In Journal of Social Economy, Bilingual Magazine*, vol. .III, nr.3. Editura Hamangiu, Bucuresti, pp.3-25. www.profitpentruoameni.ro.
6. Stănescu, M., S., (2013). Researching Social Economy in Romania, *In Journal of Social Economy, Bilingual Magazine*, vol. .III, nr.4, , Editura Hamangiu, Bucuresti, pp.66-69. www.profitpentruoameni.ro.
7. <http://www.economie-sociala.org>, Ghid privind perspectiva de dezvoltare a economiei sociale în România - Concepte istorice-forme-activități-inițiative si practice naționale și internaționale; Ghid elaborate de RIES-Reteaua incubatoarelor de economie socială, abordare strategică a dezvoltării resurselor umane POSDRU/84/6.1/S/53606, “Investește în oameni”, Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul operațional Sectorial “Dezvoltarea Resurselor Umane” 2007-2013. Disponibil online martie 2015.
8. <http://www.actionamresponsabil.ro>, Rețeaua Socială - Acționăm responsabil, site cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013 Investește în oameni. Disponibil online martie 2015.
9. <http://www.crca.ro>, site al Centrului de Resurse pentru Cetățenie Activă. Disponibil online martie 2015.
10. <http://www.worldvision.ro/Presa/2014/premiul-i-la-gala-societatii-civile-2013-sectiunea-dezvoltare-economica-si-sociala-a324.html>, Disponibil online martie 2015.
11. <http://profitpentruoameni.ro/category/laborator-de-economie-sociala/incubator-de-economie-sociala>. Disponibil online martie 2015.
12. <http://www.rentropstraton.ro>, www.RS.ro , Grup de editură și consultanță în afaceri. Disponibil online martie 2015.
13. <http://www.cosuldelegume.ro>. site-uri ale asociatiilor de activitati traditionale. Disponibil online martie 2015.
14. <http://www.cosultaranesc.ro>, site-uri ale asociatiilor de activități tradiționale. Disponibil online martie 2015.
15. <http://www.aphilita.ro>, Asociația pomivicolă Hilița, produse tradiționale. Disponibil online martie 2015.

Notă

Această lucrare este rezultatul cercetării făcută posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/132400, cu titlul “Tineri cercetători de succes – dezvoltare profesională în context interdisciplinar și internațional”.